

Kaisu Tuori

Antiikin perintö, ihmisoikeudet ja äärinationa-
lismi. Historiallisten juurten merkitys legitimaa-
tiona

Ancient heritages, human rights and nationalism

Ihmisoikeuksien kritiikki on yleistynyt poliittisessa kes-
kustelussa viime vuosina. Tässä artikkelissa analysoidaan,
miten ihmisoikeuksien kriittisen historian esiinnoisuus sai
vastaanottavaisen yleisön äärinationalistisesta oikeistosta
ja kuinka se loi puolestaan älyllisen perustan viimeaikai-
selle ihmisoikeuksien vastustukselle. Samalla seurataan,
kuinka ajatus ihmisoikeuksien länsimaisuudesta on otettu
merkiksi siitä, että antiikista alkanut sivistyksen jatkumo
muodostaa suljetun yhteisön, jonka arvoihin, kuten
ihmisoikeuksiin, muukalaiset eivät pysty sopeutumaan.
1990-luvulta alkaen Lynn Huntin ja Samuel Moynin teos-
ten innoittama ihmisoikeushistoria kasvoi räjähdysmäi-
sesti yhdessä ihmisoikeuksien yleisen merkityksen kanssa.
Tämä uudenlainen historiankirjoitus halusi kritisoida niin
sanottua oppikirjanarratiivia ihmisoikeuksien suoraviivai-
sesta historiasta. Ihmisoikeuksien syntyhistorian selvittä-
minen antoi kuitenkin myös aineksia ihmisoikeuksien
kritiikkiin näyttämällä, miten ne olivat pohjimmiltaan län-
simainen projekti. Konservatiiviset kommentaattorit tart-
tuivat tähän ajatukseen ihmisoikeuksien kulttuurisidon-
naisuudesta ja länsimaisuudesta aina antiikista lähtien,
mutta tulkiten sen päinvastaisesti, länsimaisen kulttuurin
ylistyksenä. Muukalaisvihamieliset ryhmät ja poliitikot
ovat etenkin vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen nähneet
maahanmuuton ongelmat osoituksena siitä, että muu-
kalaiset olivat kulttuurillisesti kykenemättömiä kunnioit-
tamaan ihmisoikeuksia. Samalla ihmisoikeuksien univer-
saalisuuden sijasta heräteltiin fasismin aatehistoriasta
löytyneitä käsitteitä työn ja työläisten kunnian ihmisoikeus-
ien korvaajina ja antiikin sivistyksestä osoituksena
länsimaisen kulttuurin ylivertauudesta. Artikkelin nostaa
esiin paitsi tätä ihmisoikeushistorian poliittista käyttöä ja
vaikeasti ennakoitavia käännteitä, myös siihen sisältyviä
taustaoletuksia yhteisöstä ja sen arvoista sekä identiteet-
tistä ja kuulumisesta.

Asiasanat: ihmisoikeudet, ihmisoikeushistoria, äärioikeisto, kriittinen historiankirjoitus, yhteisö

The criticism of human rights has recently become more
common in political discussion. This article's purpose is
to analyse how the emergence of the critical historiogra-
phy of human rights has gained an enthusiastic audience
from the far right, and how it has created an intellectual

foundation for the resistance to human rights. The histo-
riography of human rights became a fast-growing field
following the studies of Lynn Hunt and Samuel Moyn.
From the 1990s, it sought to critique the 'textbook' nar-
rative of human rights, the idea of a linear progress from
ancient philosophy to the French Revolution, through to
the creation of the UN human rights system after WWII.
In doing so, this critical historiography also raised impor-
tant points about the fact that human rights were a
Western project, reflecting Western values. Conservative
commentators took this idea of the cultural context of
human rights and their roots in Antiquity and turned it on
its head. Especially after the refugee crisis of 2015, xen-
ophobic groups have interpreted problems in migration
as proof that aliens are culturally incapable of respecting
human rights, reanimating racist tropes from the fascist
lexicon, such as the glories of Graeco-Roman Antiquity.
The article will explore the political uses of human rights
history and the development of rights, but equally the
inherent assumptions about the West as a closed com-
munity and its values and belonging that have marked the
discussion.

Keywords: human rights, human rights history,
alt-right, critical historiography, community

Reima Välimäki ja Anna Ristolä

Muinainen itsenäisyys suomalaisessa historian-
tutkimuksessa ja historiakulttuurissa 1920–2020
*The 'ancient' independence in Finnish historio-
graphy and popular uses of history 1920–2020*

Tarkastelemme artikkelissa 1900-luvun alun, erityisesti
1920–1930-lukujen historian tutkimuksen ja historian
yleisesitysten jälkivaikutusta 2000-luvun historiakulttuu-
rissa ja kulttuurisessa muistissa. Kohteena on "varhais-"
tai "muinaishistorian", joskus myös "heimokaudeksi"
tai "kalevala-kulttuuriksi" kutsuttu aika, joka Suomen
tapauksessa tarkoittaa myöhäistä rautakautta ennen kir-
joitettua historiaa ja aikaa osana Ruotsin keskiaikaista
kuningaskuntaa. Epämääräinen aikarajaus viittaa käytän-
nössä usein ajanjaksoon, jota nykyään myös suomalai-
sessa tutkimuksessa kutsutaan viikinkiajaksi, eli aikaan
800-luvulta 1100-luvulle. Esitämme, että 1900-luvun alun
valtavirtaisessa historian tutkimuksessa, historian popu-
larisoinneissa ja amatöörihistorioissa muotoiltiin ajatuk-
sia, jotka vaikuttavat edelleen rautakautta ja keskiaikaa
käsittelevissä keskusteluissa, vaikka niiden alkuperäinen
historiakulttuurinen ja -poliittinen konteksti on kadon-

nut. Tarkemman analyysin kohteena on ajatus Suomen muinaisesta itsenäisyydestä ja sen päättymisen ajankohdasta eli ristiretkistä ja Suomen alueen liittämistä Ruotsin kuningaskuntaan. Tämä on paitsi ollut yksi suomalaisen historiantutkimuksen keskeisiä kysymyksiä, myös suurta yleisöä kiinnostanut aihe. Tutkimme, miten näihin kysymyksiin liittyvä keskustelu on käynyt rajaa akateemisen tutkimuksen, julkisen ja jaetun historiakulttuurin ja pseudohistorioiden välillä. Artikkelin keskeinen havainto on, että pseudohistoriat Suomen muinaisista kuninkaista ovat noudattaneet yleistä kiinnostusta Suomen keskiaikaan ja varhaishistoriaan ja hyödyntäneet argumenteissaan akateemisen tutkimuksen johtopäätöksiä. Muinaisten kuninkaiden yksi kukoistus oli suomalaisen medievalismin huippukausi itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä. Uusin kiinnostus muinaissuomalaisen kuningaskuntiin syntyi samaan aikaan kuin yleinen keskiaikaharrastus ja uusi akateeminen kiinnostus keskiaikaan. Varsinkin jälkimmäistä on leimannut eurooppalaisuuden projekti. Pseudohistoriat tulee näin ollen ymmärtää äärimmäisenä esimerkkinä kansallismielisestä keskiajan tulkinnasta, jonka edustajat kokevat olevansa jaetun historiakulttuurin marginaalisia.

Asiasanat: medievalismi, Suomen historia, nationalismi, kulttuurinen muisti, historiakulttuuri, pseudohistoria

In this article, we analyse the impact of early twentieth-century historiography and popular histories on the twenty-first-century representations of history and cultural memory. The object of study is early Finnish history, sometimes named the 'tribal era' or 'Kalevala culture', meaning the late Iron Age before written sources and the consolidation of the Swedish kings' power in present-day Finland. This vaguely defined era refers to the period commonly known as the Viking Age (c. 800–1100). We propose that early twentieth-century historiography and popular and amateur histories formulated ideas that continue to affect discussions about the Viking Age and the Finnish Early Middle Ages, even though their original historiographical and political context has been forgotten. For closer analysis, we have chosen the idea of the 'ancient' or first independence, and the Swedish crusades to Finland which have been regarded as the end of this ancient independence. The Swedish crusades to Finland have been a crux of Finnish historiography, but also a topic of significant public interest. We explore how the discussion surrounding these topics has moved between academic research, public and popular history, and pseudo-histories. The article's central conclusion is that even extreme interpretations such as pseudo-histories of the ancient Finnish kings have followed the general interest in early history and the Middle Ages, and have utilised arguments formulated in mainstream historiography. Theories about the ancient Finnish kings were popular in the early twentieth century, which was also the golden era of Finnish national medievalism. The most recent interest in these imagined kingdoms was born in the 1980s and has continued, along with other forms of popular and participatory medievalism, and a new wave of Finnish academic medieval studies. The last especially

has been markedly European in its perspective and has been connected with the production of a European identity. Pseudo-histories must therefore be understood as an extreme case of the nationalistic interpretation of history. Their representatives feel they are marginalised with respect to the mainstream cultural memory and representations of history.

Keywords: medievalism, Finnish history, nationalism, cultural memory, pseudo-history

Heta Aali, Mila Oiva ja Anna Ristilä
Suomalainen, ruotsalainen, normanni vai slaavi? Venäjän perustaja Rurikin alkuperä suomalaisissa ja venäjäläisissä 2000-luvun verkkokeskusteluissa

A Finn, Swede, Norman or a Slav? The origin of Russian founder Rurik in Finnish and Russian online discussions of the twenty-first century

Kysymykset kansakunnan alkuperästä ja roolista historiassa pohjautuvat 1800-luvun nationalistisiin historian-tulkintoihin, ja ne elävät edelleen populaarissa historiakulttuurissa. Tässä artikkelissa tarkastelemme, millaisia merkityksiä Rurikin alkuperälle annetaan suomen- ja venäjänkielisissä 2000-luvun verkkokeskusteluissa. Tutkimme mistä lähteistä tietoa ammennetaan ja millaisia ovat keskustelujen erot ja yhtäläisyydet. Tulkinnat Rurikin taustasta ovat keskeisessä roolissa keskusteluissa joissa pohditaan oliko hän slaavi, normanni, suomalainen vai ruotsalainen. Lisäksi osoitamme, kuinka tiedon leviäminen internetissä ja kansalaisten saataville tulleet kaupalliset geenitestit ovat tuoneet uusia kerroksia keskusteluun, joka kilpistyy ikaikaiseen oman ja oman "kansan" identiteetin pohtimiseen. Uutta tutkimuksessa on, että tarkastelemme keskiaikaiseen henkilöhahmoon liittyvää kieli- ja kulttuurirajat ylittävää verkkokeskustelua ja sitä, miten keskusteluissa rakennetaan omaa usein kansallisuuteen kytkeytyvää identiteettiä. Artikkelin tutkimusaineisto pohjautuu suomen- ja venäjänkielisistä verkkosivusta, foorumkeskusteluista ja blogiteksteistä vuosina 2019–2020 louhittuihin aineistoihin sekä yksittäisiin, kohdistuen haettuihin aineistoihin. Artikkelin tutkimusmenetelmänä olemme käyttäneet kriittisen sisältöanalyysin ja tietokoneavusteisten menetelmien yhdistelmää.

Asiasanat: Rurik, Venäjä, DNA, medievalismi

The nineteenth-century nationalistic reading of history persists in popular discussions of history and in reflections about nations' origins and political influence. Our article explores the meanings given to the origins of the early medieval semi-legendary ruler Rurik in twenty-first-century Finnish and Russian online discussions. We examine the sources from which the information is drawn, and the differences and similarities between the discussions. An important part of the discussions is the interpretations of Rurik's origins: whether he was a Slav, a Norman, a Finn, or a Swede. We also show how the online circulation of information and the DNA testing made available to the public have brought new layers of meaning to the

debate, which, however, often culminates in the age-old contemplation of one's own and one's 'nation's' identity. The novelty of the research is that we examine the cross-linguistic and cultural online discussions related to a medieval character, and how online users capitalise on the character's perceived ethnic background to build on their own identity, often linked to nationality. The article's research material is based on materials extracted between 2019 and 2020 from Finnish and Russian websites, forum discussions and blog posts, as well as individually selected materials. We have used a combination of critical content analysis and computer-aided methods as research methods.

Keywords: Rurik, Russia, DNA, medievalism

Katalin Miklóssy

Kulttuuritaistelu muistin hegemoniasta Unkarissa ja Puolassa

Culture Wars: Struggle for the Hegemony of the Past in Hungary and Poland

Puolassa ja Unkarissa vallan tiukan keskittäminen on johtanut uuden järjestelmän ideologisen pohjan luomiseen, joka nojaa kansalliskonservatiivisiin arvoihin. Pyrkimyksenä on luoda poliittista valtakuntaa ylittävä uusi aikakausi. Isku liberaaliylämystön kulttuurielämän yliedustusta vastaan on siten nähty välttämättömänä. Meneillään olevassa kulttuuritaistelussa historiatulkinnalla on keskeinen asema, koska se luotsaa identiteetin kokonaisvaltaista uudelleen rakentamisprojektiä. Artikkelit pohtii kahta, uuden ideologian lippulaivainstituutioita, joiden ympärillä käyty debatti ilmentää EU-kriittisyyden ja kotimaisen valtataistelun yhteen kietoutumista. Puolan Kansallisen muistin instituutti on yhtäältä tutkimuslaitos, toisaalta se täyttää oikeuskomission tehtävät. Unkarin Keskisen ja itäisen Euroopan historian ja yhteiskunnan tutkimuksen säätiö puolestaan hallinnoi joukon muita menneisyyden hallintaan liittyviä instituutteja. Molemmat instituutit perustettiin poliittisiin tarkoituksiin ja ne ovat vaikuttaneet keskeisesti maidensa institutionaaliseen kehitykseen. Lisäksi ne ovat monialalaitoksia, eli operoivat tutkimuksen, opetuksen ja kansansivistyksen sarjoilla sekä johtavat museoita. Artikkelissa esitetään, että nämä instituutiot eivät tarjoa vain kurkistusaukkoa kulttuuritaisteluun, vaan ne ovat avaintekijöitä, joita ilman valta ei pärjäisi. Laitokset tuottavat välttämätöntä tietoa, josta muodostuu arvohegemonian luomisen rakennuspalikoita, ja niillä on organisatorinen osaaminen ja resurssit, joilla viestiä levitetään laajalti yhteiskunnassa. Kulttuuritaistelua analysoidaan historiallisen institutionalismin viitekehyksessä, joka korostaa toimijuuden, rakenteen ja ajallisen kontekstin vuorovaikutusta.

Asiasanat: kulttuuritaistelu, arvohegemonia, historiallinen institutionalismi, muistin tutkimuslaitokset, historiapolitiikka, Puola ja Unkari

The emerging authoritarian tendency and centralisation of power in Hungary and Poland display a profound drive to create a new 'Zeitgeist' based on national conservative values. The current political elites claim that striking

against the liberal intelligentsia in cultural life is therefore inevitable. History politics has a special place in the prevailing culture war, because the construction of the new era requires a revision of identity that depends on a suitable interpretation of the past. This article focuses on two flagships of history politics. The Polish Institute of National Remembrance is a research facility, but it also acts as a truth committee. The Hungarian Foundation for Research on Central and Eastern European History and Society controls several memory institutes. Both centres were established with a political purpose, and they play an essential role in the institutional evolution of historiography. In addition, both combine the complex fields of research, education, the popularising of history, and museums. These institutions not only offer a particular view of the current culture war but are key organisations on which the regimes depend. They produce necessary knowledge that provides the building blocks of cultural hegemony in seeking the new era.

Keywords: culture war, value hegemony, historical institutionalism, institutes of memory, politics of history, Hungary and Poland

Kari Kallioniemi ja Kimi Kärki

Viihdettä vai valistusta? Fasistiset ja äärikonservatiiviset vaihtoehtohistoriat 2010-luvun televisiovihteessä ja uuspopulistisessa ruohonjuuritason politiikassa

Entertainment or Enlightenment? Fascist and Ultraconservative Alternative Histories in Television Entertainment and Neo-Populist Grassroots Politics

Erityisesti Donald Trumpin valinta Yhdysvaltain presidentiksi marraskuussa 2016 herätti henkiin aiemmin 1930-luvulla yhdysvaltalaisessa julkisuudessa laajasti esillä olleet vaihtoehtohistorialliset esitykset – romaanit ja elokuvat – joissa Yhdysvallat liukui Euroopan vanavedessä erityisen amerikkalaisen fasismin tai autoritäärisyyden hallintaan. Myös #MeToo- ja Black Lives Matter -identiteettipolitiikkaan kytkeytynyt liikehdintä väritti vahvasti aikalaiskokemusta, joka kiinnittyi Yhdysvaltain historian traumaattisiin muistoihin. Kesäkuussa 2016 toteutunut Brexit-äänestys, joka johti Britannian eroamiseen Euroopan unionista, synnytti vastaavaa poliittista ja kulttuurista liikehdintää Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Vaihtoehtohistorioista on kasvanut osa tämän päivän "vaihtoehtoista ymmärrystä", jossa asiantuntijuus ja faktat eivät enää välttämättä ole historiaa koskevien määrittelyjen keskiössä. Tämä artikkeli keskittyy erityisesti neljään fasismia sen eri muodoissa tarkastelemaan vaihtoehtohistorialliseen prestiisitviesiosarjaan, *The Man in the High Castle* (2015–), *SS-GB* (2017), *The Plot Against America* (2020) ja *The Handmaid's Tale* (2017–), joissa historiallisia tapahtumia muokataan eri suuntiin, sekä näiden sarjojen näkymiseen 2010-luvun ruohonjuuritason politiikassa. Artikkelissa tarkastellaan sarjojen vaikutushistoriallista kontekstia, audiovisuaalista estetiikkaa, historiakulttuurista dynamiikkaa sekä niiden vaihtoehtohistoriallisten

spekulaatioiden näkymistä niin uuspopulististen kuin kansalaisoikeus- ja identiteettipolitiikkaan kiinnittyvien ryhmittyvien toiminnassa.

Avainsanat: fasismi, affektiivisuus, televisioviihde, populaarikulttuuri, vaihtoehtohistoria

Alternative histories are part of today's 'alternative understanding', in which expertise and facts are no longer necessarily central to the definitions of history. This article focuses in particular on four alternative historical prestige television series examining fascism in its various forms, *The Man in the High Castle* (2015–), *SS-GB* (2017), *The Plot Against America* (2020), and *The Handmaid's Tale* (2017–), and their appearance in the grassroots politics of the 2010s. In particular, the election of Donald Trump as president of the United States in November

2016 brought to life alternative historical depictions – novels and films – previously widely featured in US public and media life in the 1930s, in which the United States also slipped into fascism or authoritarianism. Movements such as #MeToo and Black Lives Matter also strongly coloured the contemporary experience attached to the traumatic memories of US history. The Brexit vote in June 2016, which led to Britain's withdrawal from the European Union, sparked similar political and cultural activism in the UK. The article examines the effectual historical context of the series, their audio-visual aesthetics, public history dynamics, and alternative historical speculations in the activities of both the neo-populists and civil rights groups.

Keywords: fascism, affectivity, television entertainment, popular culture, alternative history